

Precuvîntare: Sadoveanu la Chişinău

Vlad POHILĂ

Se împlinesc, la începutul lunii noiembrie, 125 de ani de la naşterea lui Mihail Sadoveanu – un nume cu larg răsunet în literatura noastră, autor a peste 100 de volume: romane, povestiri, nuvele, eseuri, note de călătorie etc. Când G. Călinescu i-a atribuit calificativul de “Ştefan cel Mare al literaturii române”, s-a referit, fără doar şi poate, şi la acest aspect: aria principală a preocupărilor de creaţie ale lui Sadoveanu a vizat Moldova istorică, între graniţele pe care le-a întărit şi le-a apărat slăvitul voievod, iar în multe cazuri personajele sale au acţionat şi în epoci asimilate sau tangenţiale memorabilei domnii a lui Ştefan.

Însă nu numai de Moldova veche s-a interesat Mihail Sadoveanu, şi nu numai de acea parte a Principatului moldovenesc ce se unise în 1859 cu Muntenia, punînd astfel temelii României moderne. Să ne amintim, bunăoară, de “Neamul Şoimăreştilor”, roman a cărui acţiune se desfăşoară, la vreo sută de ani după moartea lui Ştefan cel Mare, în luncile râurilor Moldova şi Siret, dar şi în codrii Orheiului, în văile din jurul Lăpuşnei... Ca şi mulţi alţi redevabili intelectuali români, M. Sadoveanu nu a putut accepta ruperea de la trupul ţării, în 1812, a Moldovei de Est, numită sub stăpînirea rusă Basarabia.

Nu ştim exact de “preocupările basarabene” ale lui Sadoveanu la 1906, de exemplu, cînd Nicolae Iorga nu scria altfel decît “Basarabia noastră”. Iată însă că la numai doi ani după Marea Unire din 1918, la Chişinău apare o cărţuie intitulată “Povestiri pentru moldoveni”, alcătuită de marele prozator român special pentru basarabeni. În România întregită M. Sadoveanu a vizitat de mai multe ori plaiurile noastre, scriind note de drum deosebit de călduroase (a se citi cărţile “Drumuri basarabene”, “Ţara de dincolo de neguri” ş.a.).

După cum povestea prozatorul şi traducătorul Al. Cosmescu (parţial în eseu “Întîlnire cu Maistrul” // “Maiştri şi învăţăcei”. – Chişinău, 1979, dar mai ales prin viu grai, în discuţii particulare), care a avut norocul de a sta de vorbă cu M. Sadoveanu, în anii de regim comunist Maistrul s-a interesat de destinul literelor şi al limbii române în Basarabia. Încă la începutul anilor `50 ai sec. XX, prin nişte intelectuali evrei cu şcoală românească, stabiliţi cu traiul la Moscova, Sadoveanu i-a îndemnat, de mai multe ori, pe poeţii de la Chişinău să nu se limiteze la nivelul lingvistic şi estetic al unor poeţi români consideraţi aici “de ai noştri” – Al. Donici sau C. Stamati; ci să se orienteze spre nişte modele superioare (Eminescu, Coşbuc, Goga, Minulescu, Bacovia, Pillat, Barbu, Blaga...). A susţinut îmbunătăţirea (de fapt, “detransnistriizarea”, respectiv românizarea) normelor ortografice şi ortoepice la Chişinău, în 1956-1957, a salutat apariţia gazetei “Cultura Moldovei” (“Literatura şi arta” de astăzi) şi amenajarea Aleii Clasicilor în grădina publică centrală a capitalei basarabene. Se spune că, apelînd la autoritatea scriitorului Ilya Ehrenburg, care avea trecere la Kremlin, M. Sadoveanu a contribuit la lansarea primelor schimburi culturale pe linia Bucureşti-Iaşi-Chişinău: turnee ale unor trupe de teatru şi ale unor cîntăreţi, expoziţii de artă plastică, punerea în vînzare de cărţi româneşti la Chişinău, Bălţi, Orhei, Soroca...

Însă chiar şi fără aceste incontestabile merite – de care publicul larg a aflat relativ recent – Mihail Sadoveanu a fost mereu deosebit de apropiat sufletului basarabean. Articolele inserate la rubrica “Sadoveniana”, se doresc a fi o dovadă în plus a acestui ataşament al nostru. Totodată, ele constituie un omagiu celui care ne-a oferit un model de excepţională valoare: fiind sută la sută moldovean, M. Sadoveanu a fost, în acelaşi timp, un român sută la sută.